

วuthichai Limarunothai, Thirawat Chantuk, Wachiraporn Chiravongvit, Teera Kulsawat, Passanan Phuangthuean, Thanpitcha Sarmart, and Somkid Petchprasert

แนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

Government Participation in Promoting Cultural Wisdom for Sustainable Community Development: A Case Study of Rattanakosin District

วuthichai Limarunothai (Wutthichai Limarunothai)¹, Thirawat Chantuk (Thirawat Chantuk)²,
Wachiraporn Chiravongvit (Vachiraporn Chiravongvit)³, Teera Kulsawat (Teera Kulsawat)⁴,
Passanan Phuangthuean (Passanan Phuangthuean)⁵, Thanpitcha Sarmart (Thanpitcha Sarmart)⁶,
Somkid Petchprasert (Somkid Petchprasert)⁷

^{1,2}คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science Silpakorn University

³คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Faculty of Business, Sripatum University

^{4,5,6,7}คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: limarunothai_w@su.ac.th

Received: 10 June 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 25 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ และวิเคราะห์ศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน รวมถึงพัฒนาแนวทางแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เริ่มจากการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์และศึกษาศักยภาพชุมชน เรียนรู้และพัฒนา ร่วมกับชุมชน เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงในพื้นที่ศึกษาโดยเลือกตามศักยภาพชุมชนที่มีการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และพัฒนาชุมชนร่วมกับ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 1 คน ภาครัฐ 2 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน ปราชญ์ชุมชน 1 คน และสมาชิกชุมชน 4 คน ต่อ 1 พื้นที่ จำนวน

ทั้งสิ้น 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนบ้านบาตร และพื้นที่ชุมชนวัดโสมนัส ที่เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชน การสร้างตราสินค้า (Brand) จากอัตลักษณ์ชุมชน การบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสนับสนุนทางการเงิน สนับสนุนทางด้านเครือข่ายเพื่อยกระดับศักยภาพชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการคุณภาพ, คุณค่าในแบรนด์, ผลกระทบชุมชน

Abstract

This research aims to explore the local wisdom and cultural resources in the Rattanakosin area, analyze the community's potential, and develop guidelines for government participation in promoting cultural wisdom for sustainable community development. Conducted as qualitative research, it involves surveying local wisdom and cultural resources, assessing community potential, and utilizing participatory action research (PAR) for collaborative learning and development. Key informants, selected based on community potential, include one community leader, two government officials, one community developer, one local scholar, and four community members from each of the two study areas: Ban Bat Community and Wat Somanas Community, both recognized for their potential for sustainable development. The study concludes that government efforts to promote cultural wisdom for sustainable community development should encompass knowledge support for the community, branding based on community identity, integrating cultural elements with economic development strategies, supporting community finance, and enhancing social networks to bolster community potential.

Keywords: Quality Management, Brand Identity, Community Brand

บทนำ

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมามุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมหภาค ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงและประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่กลับพบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ซึ่งกลายเป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทย แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงถูกมองว่าเป็นวิธีการที่ยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำให้กับสังคม และชุมชน ที่บรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ขณะที่แผนการปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน โดยในด้านที่ 9 ที่เน้นส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตัวเอง และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

ฉบับที่ 12 ที่มุ่งสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ และในการสร้างเศรษฐกิจ และสังคมให้สมดุลตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ในเป้าหมายที่ 8 เน้นให้เกิดการจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเริ่มจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2559)

เศรษฐกิจฐานรากนั้น ถือเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่ส่งเสริมแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2559)

พื้นที่ย่านเกาะรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทั้งในด้านพื้นที่ ชุมชน และเศรษฐกิจ โดยพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีเอกลักษณ์ภูมิปัญญา ความหลากหลายของกิจกรรมและสถานที่สำคัญทางเศรษฐกิจ รวมถึงความพร้อมในการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชุมชนมีความสามารถในการสืบสานมรดกภูมิปัญญา และวัฒนธรรม มีศักยภาพด้านองค์ความรู้และทักษะในแนวทางการพัฒนามรดกทางภูมิปัญญา และความสามารถในการนำเสนอวิถีชีวิต มรดกภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ อันนำมาสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อันเป็นหัวใจสำคัญในแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพื้นที่ย่านเกาะรัตนโกสินทร์จะมีศักยภาพในแง่เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ว่าชุมชนต่าง ๆ ในย่านเกาะรัตนโกสินทร์กับพบปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้การเกิดความไม่สมดุลระหว่างแนวทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เมืองและชุมชนที่อยู่อาศัยโดยรอบ โดยที่เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เมืองเติบโตอย่างรวดเร็ว มีแนวทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สถานบริการ อุตสาหกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ส่งผลให้มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ในขณะที่ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ปรับตัวตามไม่ทัน และยังคงประกอบอาชีพดั้งเดิมแต่ต้องเผชิญกับค่าครองชีพที่สูง จากการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมโดยรอบ อีกทั้งการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในแง่เศรษฐกิจนี้ก็ทำให้เกิดการบริโภครักษ์พาการที่ทำให้เกิดความเสื่อมลงหรือมีต้นทุนเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงก็คือชุมชนท้องถิ่นซึ่งถือเป็นเจ้าบ้าน ที่มีส่วนร่วมในฐานะการเป็นเจ้าของทรัพยากรพื้นที่ ที่ต้องแบกรับภาระต้นทุนในการดูแลรักษาพื้นที่ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชุมชนจึงสมควรอย่างยิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน ซึ่งผลประโยชน์ของชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้หากชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในพื้นที่ของตนเอง (พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และคณะ, 2561) โดยการที่

ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนได้ประโยชน์และสร้างรายได้ให้ชุมชนนั้น ภาครัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ วิเคราะห์ศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน และพัฒนาแนวทางแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์
3. เพื่อพัฒนาแนวทางแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางในแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นการให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนาจากเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน โดยสิ่งสำคัญให้แนวทางการพัฒนานั้นคือการส่งเสริมคุณค่าของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน มาสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเป็นการทบทวนกรรมที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แนวคิดแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐ แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดหลักในการวิจัยนี้

1. แนวคิดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ถือเป็นถ่ายทอดและการสร้างสรรค์ความรู้และประสบการณ์ท้องถิ่น โดยใช้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานหลัก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมช่วยสร้างอัตลักษณ์และความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นการใช้องค์ความรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ พัฒนา รวมทั้งจัดการปัญหาต่าง ๆ เป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาที่ตกผลึก และมีการถ่ายทอดจากสืบทอดกันมา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) โดยภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น ถือว่ามีบทบาทในการสร้างรายได้และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการนำไปใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและนำเสนอเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ การอนุรักษ์และการจัดการภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความสำคัญในการรักษาและสืบทอด

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

ต่อไปเพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนและภูมิภาคที่หลากหลาย (ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และคณะ, 2561)

จากแนวคิดข้างต้น พบว่าภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่รากฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ท้องถิ่นที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสร้างอัตลักษณ์ ส่งเสริมความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือจัดการปัญหา ทั้งนี้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างรายได้ให้กับชุมชน ให้เกิดการอนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปได้

2. แนวคิดแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐ

ภายใต้แนวคิดแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นหมายถึง การให้ประชาชนหรือชุมชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการและการตัดสินใจที่เกี่ยวกับการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อประโยชน์ของการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนับสนุนความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ยังเน้นการสร้าง ความเข้าใจและการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและความรู้ในชุมชน ซึ่งจะแสดงออกในการตัดสินใจและการกำหนดชีวิตของตนเอง (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2549)

โดยการจะพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพนั้นสิ่งสำคัญอีกประการคือ แนวทางการมีส่วนร่วมที่มี กระบวนการในการรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อแนวทางการพัฒนาหรือ แก้ไขปัญหาของชุมชน และแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นต้องมีการประเมินผลและการปรับปรุงต่อไป เพื่อให้สามารถตอบสนองกับความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสม แนวทางการมีส่วนร่วม ยังเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจระหว่างชุมชนและรัฐ และมีการสื่อสาร สองทางอย่างเปิดเผยในกระบวนการการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมนี้เป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาทางสังคมที่ซับซ้อนและ การสนับสนุนกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนและภูมิภาคที่หลากหลาย

จากแนวคิดข้างต้น ทำให้ทราบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ที่เน้นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนา นั้น ภาครัฐควรจะไปมีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและตัดสินใจเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยภาครัฐควรสร้างความเข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งควรเน้นสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เปิดเผย เน้นการมีส่วนร่วม และควรมีกกลไกติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

3. แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม การบริการ การบริโภค การผลิตและการกระจายผลผลิตในชุมชนนั้น ต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนเองแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและการสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานอย่างยั่งยืนและเป็นไปอย่างยั่งยืนในระยะยาว (วิลาวัณย์ มีอินตา, 2553) ในแนวทางการพัฒนาชุมชนต้องมีการสร้างความร่วมมือในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและความเข้มแข็งให้กับชุมชน (สุธิดา แจ่มประจักษ์, 2560) และสิ่งสำคัญในการทำใหชุมชนมีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือและส่งเสริมแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพคือ การมี "กลุ่มกิจกรรม" ที่เป็นกลไกส่งเสริมให้เกิดแนวทางการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมีความรับผิดชอบและมองเห็นถึงความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งในแนวทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยมีการแบ่งหน้าที่และรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละบุคคลตามความสามารถและความสนใจของตนเอง (วรรณดี สุทธิสินารกร, 2556) เช่น มีกลุ่มที่รับผิดชอบด้านการจัดการโครงการ, กลุ่มที่รับผิดชอบด้านการวางแผน, หรือกลุ่มที่รับผิดชอบในการประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การมีกลุ่มกิจกรรมนี้จะส่งผลให้เกิดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชน และเสริมสร้างชุมชนให้มีความยั่งยืนได้ในระยะยาว โดยในแนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องใช้ศาสตร์ การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา (สำนักงาน กปร., 2546) โดยการเข้าใจเป็นการที่ชุมชนต้องเข้าใจปัญหาและวิธีการแก้ไขอย่างถูกต้อง เข้าถึงเป็นการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับชุมชน ในขณะเดียวกัน แนวทางการพัฒนาเกิดขึ้นเมื่อต่างฝ่ายต่างมีความเข้าใจและเข้าถึงกันแล้ว และดำเนินแนวทางการพัฒนาให้เกิดผลที่ยั่งยืนและสมดุลในทุกด้านของชุมชน

อย่างไรก็ตามจากแนวทางการพัฒนาชุมชน ที่เน้นการเสริมพลังชุมชนด้วยภูมิปัญญาที่มีในชุมชนหรือท้องถิ่น ก็ควรคำนึงถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นที่นำมาใช้เป็นทุนในการพัฒนาให้เกิดการใช้ประโยชน์ ยกระดับรายได้ในชุมชนและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเชิงพื้นที่นั้น ๆ ให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชน และมุ่งเน้นกระจายหน้าที่และรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พวงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานของตัวชุมชนอย่างแท้จริง การวิจัยนี้จึงเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การออกแบบการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ ไปจนถึงการนำเสนอผลการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 18 ราย ประกอบด้วย 2 พื้นที่ และจากนั้นทำการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่วิจัย และผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยการสร้างเกณฑ์ประเมินเบื้องต้นเพื่อกำหนดพื้นที่ โดยเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงเป็นพื้นที่ชุมชนที่ได้รับคัดเลือกในการเข้าไปมีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนาชุมชนจากโครงการที่ภาครัฐให้การสนับสนุน จากนั้นผลที่ได้มาทำอันดับคัดเลือกพื้นที่วิจัย และผู้ให้ข้อมูลหลัก

โดยที่หลักในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนนางเลิ้ง ชุมชนบ้านบาตร โดยในแต่ละชุมชนจะสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ผู้นำชุมชนชุมชนวัดโสมนัส 1 ราย ปราชญ์ชุมชนชุมชนวัดโสมนัส 1 ราย สมาชิกชุมชนชุมชนวัดโสมนัส 4 ราย ผู้นำชุมชนบ้านบาตร 1 ราย ปราชญ์ชุมชนบ้านบาตร 1 ราย สมาชิกชุมชนบ้านบาตร 4 ราย ผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐ 4 คน และนักพัฒนาชุมชน 2 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด การบันทึกการสังเกตการณ์ เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกแก่ผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่ชุมชนวัดโสมนัส และชุมชนบ้านบาตร และถอดบทเรียนร่วมกับชุมชนและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์ร่วมกับการวิจัยเอกสาร

3. การเก็บข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาสภาพพื้นที่เบื้องต้นเพื่อกำหนดพื้นที่เมื่อได้พื้นที่ที่น่าร่องในการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยมีการประชุมเปิดตัวโครงการด้วยการจัดประชุมกับชุมชนเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัยเพื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรก และทำการเก็บข้อมูลการวิจัยด้วยการรับฟังความต้องการและปัญหาของชุมชน โดยมีการนัดเวลาผ่านตัวแทนที่เป็นผู้ประสานงานหลักในชุมชน และเก็บข้อมูลด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อทำงานร่วมกัน เพื่อร่างแนวทางในการพัฒนาชุมชน ทำการประชุมกลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลและตีความผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยร่วมกันระหว่าง ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผสมผสานกับวิธีวิจัยเพื่อแสวงหาความจริงในชุมชนและวัฒนธรรมออนไลน์ (Netnography) โดยเริ่มดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน และข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่างแนวทางเพื่อให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสร้างข้อสรุป ที่ได้จากการเข้าถึงเหตุการณ์ลงพื้นที่ชุมชนเพื่อศึกษาสภาพจริง สัมภาษณ์และการทำการสนทนากลุ่ม รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อทำงานร่วมกัน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และตีความผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Denzin, 1970) โดยมีการยืนยันความถูกต้องทั้งจากการวิจัยเอกสาร จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่าย และจากช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

3. ดำเนินการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของชุมชนที่มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนผ่านแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับทางวัฒนธรรม ในพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

4. สังเคราะห์แนวทางในแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาทุนทางวัฒนธรรมภายใต้การส่งเสริมจากภาครัฐเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์พบว่า เป็นสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์สำคัญน่าสนใจ การสร้างเกาะรัตนโกสินทร์ไม่ได้เป็นเพียงการสร้างเมืองใหม่ แต่ยังเป็นการสร้างชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้สร้างเกาะรัตนโกสินทร์ให้เป็นศูนย์กลางทั้งทางการเมือง ศาสนา และสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวทางการพัฒนาชุมชนในหลายด้าน

การตั้งถิ่นฐานและการจัดผังเมือง การวางผังเมืองเกาะรัตนโกสินทร์แบ่งออกเป็นสองส่วนคือ "เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน" และ "เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก" ทำให้การจัดการพื้นที่และการตั้งถิ่นฐานมีระบบระเบียบ ชุมชนในเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นในมีความสำคัญทางการเมืองและศาสนา ส่วนชุมชนในเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอกเป็นพื้นที่สำหรับการค้าขายและการดำเนินชีวิตประจำวัน

ศาสนสถานและกิจกรรมชุมชน ศาสนสถาน เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดสระเกศ และวัดกัลยาณมิตร ไม่เพียงเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา แต่ยังเป็นศูนย์กลางกิจกรรมชุมชน มีการจัดงานประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่รวมชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในชุมชน

ลานเมืองและการประกอบอาชีพ ลานเมือง เช่น ลานเสาชิงช้า ลานหน้าวัดสุทัศน์ฯ และลานบริเวณคลองมหานาค เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางสังคมและการประกอบอาชีพของชาวบ้าน การละเล่น

วุฒิชัย ลิมอรรุโณทัย ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

และการจัดงานกิจกรรมที่ลานเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน ช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่และความเชื่อมโยงระหว่างผู้คน

เศรษฐกิจและการสัญจร การวางแผนการकुคลองรอบกรุงและการขุดคลองเพื่อการสัญจรและระบายน้ำเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากน้ำในการทำการเกษตร การค้าขาย และการเดินทาง ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตอย่างมั่นคง

การขยายตัวของชุมชน ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การขุดคูเมืองชั้นนอกเพิ่มเติมและการสร้างป้อมเพิ่มเติม ช่วยขยายพื้นที่เมืองและชุมชน ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่และแนวทางการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การสร้างเกาะรัตนโกสินทร์เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับชุมชนในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐาน การจัดผังเมือง การสร้างศาสนสถาน แนวทางการพัฒนาเมือง การประกอบอาชีพ และการขยายตัวของชุมชน ทั้งหมดนี้ทำให้เกาะรัตนโกสินทร์เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชีวิตชาวบ้านและส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

จากการที่ลงพื้นที่สำรวจ และประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ชุมชนวัดวัดโสมนัส และชุมชนบ้านบาตรเป็นชุมชนที่น่าสนใจ จึงได้ทำการคัดเลือกทั้ง 2 ชุมชน เป็นพื้นที่นำร่องเพื่อเป็นต้นแบบในการแนวทางแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน โดยผลวิจัยมีดังนี้

เกาะรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วยสถานที่สำคัญ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว), วัดอรุณราชวราราม และพระบรมมหาราชวัง พื้นที่นี้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมโดยมีชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัส เป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนผ่านแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับทางวัฒนธรรม โดยชุมชนทั้ง 2 สามารถสร้างรายได้และรักษามรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน โดยชุมชนบ้านบาตร มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญคือการทำบาตรมือ ด้วยฝีมืออันประณีต ส่วนชุมชนวัดโสมนัส มีการร่ายรำละครชาตรีที่งดงาม และจากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนพบ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ดังนี้

จุดแข็งร่วม

1. คุณค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งการทำบาตรและการแสดงละครชาตรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์
2. การรวมตัวของชุมชน ทั้งสองชุมชนมีการรวมตัวและแบ่งงานอย่างชัดเจน ทำให้การผลิตและการแสดงมีคุณภาพสูง

3. สถานที่ตั้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

4. มีร้านอาหารไทยดั้งเดิมและร้านขนมหวานที่ทำจากสูตรดั้งเดิม ดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน
จุดอ่อนร่วม

1. การเข้าถึงและการตลาด ขาดการจัดการด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ
2. การสืบสานจากคนรุ่นใหม่ ขาดการสืบสานและความสนใจจากคนรุ่นใหม่

โอกาสร่วม

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความสนใจในประสบการณ์ท้องถิ่นและวัฒนธรรม
ดั้งเดิม

2. การสนับสนุนจากภาครัฐและการตลาดออนไลน์ การสนับสนุนจากภาครัฐและการใช้เทคโนโลยีในการขยายตลาดออนไลน์

3. อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร และวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (ภูเขาทอง) อีกทั้งวัดโสมนัสเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและประวัติศาสตร์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย

อุปสรรคและความท้าทายร่วม

1. การแข่งขันจากผลิตภัณฑ์และบริการที่ทันสมัยกว่า บาตรอุตสาหกรรมและบันเทิงรูปแบบอื่นที่เข้าถึงง่ายกว่า

2. สถานการณ์หลังโควิด - 19 ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมในชุมชน

จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัสมีศักยภาพในแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมผ่านการจำหน่ายสินค้า และบริการในรูปแบบเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม โดยการเสริมสร้างจุดแข็ง การปรับปรุงการเข้าถึงและการบริหารจัดการ รวมถึงการใช้โอกาสจากการตลาดออนไลน์และการสนับสนุนจากภาครัฐ จะช่วยพัฒนาและรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาร้านอาหารและการจัดกิจกรรมในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ยังเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน นั้นเป็นผลลัพธ์จากการวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการเพื่อศึกษากระบวนการและผลลัพธ์ของแนวทางการพัฒนาชุมชนในชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัส โดยการวิจัยพบว่า การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชน จะทำให้ผลลัพธ์จากการวิจัยนี้มีแนวทางที่เกิดจากความต้องการอย่างแท้จริงจากชุมชน โดยชุมชนจะมีแนวทางการพัฒนาจากอัตลักษณ์ที่มีในชุมชน ผ่านการให้การสนับสนุนจากรัฐบาล จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนของชุมชน โดยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เริ่มตั้งแต่ กระบวนการสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชน การสร้าง

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

แบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชน การบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ การสนับสนุนทางการเงิน และการสนับสนุนด้านเครือข่าย โดยผลที่ได้จากการวิจัย จากการลงพื้นที่ และสร้างแนวทางร่วมกันระหว่างภาครัฐ และชุมชนบ้านบาตร และชุมชนวัดโสมนัส มีดังนี้

ตารางที่ 1 แนวทางในแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายใต้การส่งเสริมจากภาครัฐ

ขั้นตอน	บทบาทของภาครัฐ	การมีส่วนร่วมกับชุมชน	การพัฒนา	ผลลัพธ์
1. การสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชน	- จัดโครงการอบรมและสัมมนาและศึกษาดูงาน ให้กับชุมชน	- เชิงปฏิบัติการที่จะสร้างศักยภาพและทักษะให้กับชุมชนในการดำเนินชีวิต	- พัฒนาความรู้และทักษะในชุมชน	- ชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัสมีความรู้และทักษะในการจัดการเรื่องต่างๆ ในชุมชน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ชุมชน และสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนเข้ากับยุคสมัย
2. การสร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชน	- สนับสนุนการสร้างแบรนด์ที่บ่งบอกตัวตนให้กับชุมชน เพื่อยกระดับมาตรฐานของชุมชน และสร้างภาพจำที่ดีให้กับผู้บริโภค	- การเปิดโอกาสให้กับชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างแบรนด์ที่เกิดจาก อัตลักษณ์ของตัวชุมชนเอง	- สร้างแบรนด์ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนคุณค่าของชุมชน	- ชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัสมีแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์และสร้างความรู้จักรกับชุมชน
3. การบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	- สนับสนุนโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ดึงเอาเอกลักษณ์เฉพาะตัวมาใส่ในผลิตภัณฑ์ใหม่	- การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กับชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการ	- การพัฒนาสินค้าและบริการท้องถิ่น	- ชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัสมีสินค้าและบริการท้องถิ่นที่มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์

ขั้นตอน	บทบาทของภาครัฐ	การมีส่วนร่วมกับชุมชน	การพัฒนา	ผลลัพธ์
4. การสนับสนุนทางการเงิน	- ให้การสนับสนุนทางการเงินสำหรับชุมชนที่มีศักยภาพ ผ่านโครงการอบรมต่าง ๆ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้ชุมชนสามารถต่อยอดได้	- การจัดโครงการที่เปิดโอกาสให้กับชุมชนในการขอเงินทุนสนับสนุน	- การสนับสนุนการเงินในการพัฒนาธุรกิจให้กับชุมชน	- ชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัสมีธุรกิจที่ยั่งยืนและเติบโต
5. การสนับสนุนทางด้านเครือข่ายเพื่อยกระดับศักยภาพชุมชน	- สนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายชุมชนต่าง ๆ ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน การสนับสนุน เครือข่ายการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันให้กับชุมชนทั้งด้านภาครัฐ สถาบันทางการศึกษา ภาคเอกชน ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน	- การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กับชุมชนในการเข้าร่วมเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน	- การสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืน โดยการเป็นเครือข่าย ที่ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และส่งเสริมศักยภาพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นได้จริงกับชุมชน และช่วยสร้างฐานลูกค้าให้เกิดขึ้นจริงกับชุมชน รวมถึงช่วยสร้างความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชนได้	- ชุมชนบ้านบาตรและชุมชนวัดโสมนัสมีเครือข่ายที่ช่วยเพิ่มโอกาสและความเข้มแข็งโดยมีองค์ความรู้ และศักยภาพใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การรักษาฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า หากพิจารณาพื้นที่วิจัยที่เป็นเกาะรัตนโกสินทร์ จะมีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและยาวนาน ภาครัฐและชุมชนสามารถร่วมมือกันส่งเสริมภูมิปัญญาเหล่านี้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการเข้ามาของภาครัฐอาจทำได้โดยการสนับสนุน โครงการวิจัยและทางภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม ให้เกิดการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม มายกระดับรายได้และอาชีพในชุมชน หรืออาจมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรืออาจมีการส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม และสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน รวมถึงภาครัฐควรส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในเกาะรัตนโกสินทร์ ควรคำนึงถึงภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมภายใต้การส่งเสริมจากภาครัฐ จากตารางจะเห็นได้ว่าแนวทางที่สำคัญประกอบด้วย กระบวนการสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชน การ

วุฒิชัย ลิมอรุณทัย ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

สร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชน การบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ การสนับสนุนทางการเงิน และการสนับสนุนด้านเครือข่าย และในแต่ละกระบวนการต้องมีวิธีดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ จะช่วยเสริมสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการสร้างองค์ความรู้ด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ในชุมชนได้ดังนี้

1.1 การประเมินความต้องการด้านองค์ความรู้ การประเมินความต้องการองค์ความรู้และทักษะของชุมชนจะช่วยให้ภาครัฐเข้าใจความต้องการและความสนใจของชุมชนในการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ ทำให้สามารถสร้างโอกาสให้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดอบรมและการศึกษาดูงาน การอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ จะเป็นแรงบันดาลใจให้ชุมชนพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ และศึกษาเทคโนโลยีและวิธีการผลิตที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม

1.3 การสนับสนุนด้านทรัพยากร การใช้ทรัพยากรคนที่เชี่ยวชาญและมีความรู้ในการผลิตสินค้าใหม่ จะเป็นการสร้างฐานการันตีที่ดีในการพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ในชุมชน ทำให้สามารถสร้างนวัตกรรมและปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มศักยภาพและคุณค่าของสินค้า

โดยการสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชนจะเป็นการสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและมีความแข็งแกร่งในตลาดได้อย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

2. กระบวนการสร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีเอกลักษณ์และความเชื่อมั่นในตลาด โดยมีขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวิจัยตลาดและวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชน การพัฒนาแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคนที่เชี่ยวชาญด้านการตลาดและออกแบบ และองค์ความรู้ในการสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์

และภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้กับกระบวนการนี้ โดยการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น การให้คำแนะนำ ผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการสนับสนุนทางการเงินและการสร้างโอกาสให้กับชุมชนในการมีส่วนร่วมในการสร้างแบรนด์ของตนเอง ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากกระบวนการนี้คือการสร้างความรู้จักและความเชื่อมั่นในแบรนด์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าและการเติบโตของชุมชนในระยะยาว

การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างแบรนด์ที่มีเอกลักษณ์ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการตลาดและออกแบบ เพื่อให้สามารถสร้างตราผลิตภัณฑ์ที่สวยงามและสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

การใช้ทรัพยากรเป็น โดยให้ความสำคัญกับการใช้คนที่เชี่ยวชาญและมีความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดอบรมและศึกษาดูงาน เพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้ให้กับชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างฐานการันที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าใหม่ ๆ ในชุมชน

โดยสรุปแล้ว กระบวนการสร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและส่งผลให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นและความรู้จักของชุมชนในตลาด เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความรู้จักในตลาด ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าและการเติบโตของชุมชนในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กระบวนการด้านบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและเข้มแข็งให้กับชุมชน จากการที่ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย และเกิดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีวิธีการในการพัฒนากระบวนการดังนี้

3.1 การวางแผนและกำหนดแนวทาง การสำรวจและวิเคราะห์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม: รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์, ศิลปะ, งานหัตถกรรม, ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย วางแผนการพัฒนาโดยมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ

3.3 การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือด้วยการประชุมร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินโครงการ และการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม

3.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการเชิงวัฒนธรรม โดยการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้วยการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ของที่ระลึก, งานศิลปะ, อาหารท้องถิ่น หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิม ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่, การปรับปรุงกระบวนการผลิต จากนั้น ทำการส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ การจัดงานเทศกาลและกิจกรรมท้องถิ่นจัดงานเทศกาลที่เน้นการแสดงผลออกทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ดังนั้นในการบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้ชุมชนมีรายได้และเศรษฐกิจที่เข้มแข็งขึ้น แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม สร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งในชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดียิ่งขึ้นอย่างยั่งยืน

4. การสนับสนุนทางการเงิน

การสนับสนุนทางการเงินเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน ดังนั้นขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง บทบาทของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการสนับสนุนทางการเงินเป็นการต่อยอดมาจากการให้ความรู้ และจากกระบวนการด้านบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

โดยบทบาทของภาครัฐ เป็นการมอบโอกาสในการอบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการทำ ธุรกิจ และการสนับสนุนการเงินในการพัฒนาธุรกิจแก่ชุมชนที่มีศักยภาพ และการสนับสนุนด้านการเงิน เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับปรุงธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม

ในการสนับสนุนทางการเงินช่วยเสริมสร้างธุรกิจให้มั่นคงและเติบโตอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยการเติบโตขึ้นของธุรกิจชุมชน ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งขึ้นและสามารถแข่งขันในตลาดได้ดีขึ้น และช่วยสร้างรายได้ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การสนับสนุนทางการเงินจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาและเติบโตอย่าง ยั่งยืนในทุกด้านของชีวิตและเศรษฐกิจของพวกเขา โดยผ่านการวิเคราะห์ความต้องการ การอบรม การสนับสนุนการเงิน และการติดตามผลลัพธ์ที่ได้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญและมีประสิทธิภาพในการสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว

5. การสนับสนุนทางด้านเครือข่ายเพื่อยกระดับศักยภาพชุมชน ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ ชุมชนเติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

โดยต้องมีการดำเนินการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ สถาบันทางการศึกษา และภาคเอกชนเข้า ด้วยกันเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มทำงานที่มีผู้แทนจากทุกภาคส่วน เพื่อความร่วมมือในการวางแผนและดำเนินการ

มีการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในรูปแบบออนไลน์ เช่น การตั้งกลุ่ม line Facebook Instagram เป็นต้น หรือ รูปแบบออฟไลน์ เช่น ตั้งสมาคม ชมรมต่าง ๆ เพื่อมีการหารือ และประชุม แลกเปลี่ยนความรู้ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

และในการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาเครือข่ายที่สำคัญคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ สื่อสารในการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในรูปแบบออนไลน์

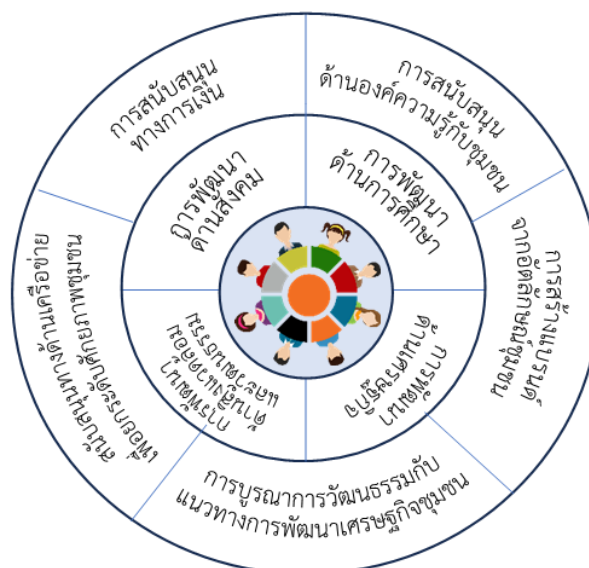
การใช้ทรัพยากรมนุษย์และความเชี่ยวชาญในการสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้กับ เครือข่าย โดยเฉพาะผู้นำชุมชน และผู้ประสานงานเครือข่าย โดยการสร้างเครือข่ายชุมชนไม่ใช่เพียง เชื่อมโยงระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรที่สำคัญ ของชุมชนที่แตกต่างกัน ภายใต้การสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

ดังนั้นในการสร้างเครือข่ายชุมชนช่วยส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ในด้านเศรษฐกิจ เครือข่ายชุมชนช่วยสร้างโอกาสให้กับชุมชนในการเข้าถึงตลาดและเสริมสร้าง ธุรกิจให้เติบโตขึ้น ทำให้มีการเพิ่มรายได้และสร้างงานที่มีคุณค่าสำหรับชุมชน ในด้านสังคม เครือข่าย ชุมชนช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่งเสริมความร่วมมือและ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์อันมีคุณค่า และในด้านวัฒนธรรม เครือข่ายชุมชนช่วยส่งเสริมการรักษาและ

สืบทอคภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยสร้างเสริมความเป็นอยู่ร่วมกันในชุมชน และสร้างองค์ความรู้ร่วมให้กับชุมชนโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่วิจัย ด้วยวิธีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักวิจัย หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน และการถอดบทเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การพัฒนาชุมชนสิ่งสำคัญคือต้องสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเริ่มตั้งแต่ฐานรากด้านองค์ความรู้ไปจนกระทั่งการสร้างเครือข่าย ดังนั้นแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านองค์ความรู้กับชุมชน การสร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชน การบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสนับสนุนทางการเงิน สนับสนุนทางด้านเครือข่ายเพื่อยกระดับศักยภาพชุมชน โดยกระบวนการเหล่านี้ ต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาชุมชน ใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านการศึกษา 2) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ 3) การพัฒนาด้านสังคม 4) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Sachs, et al., 2022) โดยการนำแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้มาเพื่อพัฒนาชุมชน หลังจากที่ได้มีการวิจัยด้วยวิธีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือการพัฒนาทางด้านการศึกษ อันเป็นการพัฒนาที่สำคัญประการแรกในการสร้างความยั่งยืนในทุกมิติของชุมชน อีกทั้งการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาบนพื้นฐานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วุฒิชัย ลิมอรรณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมกิต เพชรประเสริฐ

ในมิติที่ 1 การพัฒนาทางการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะให้กับชุมชน โดยการพัฒนาศึกษาในชุมชน เป็นการส่งเสริมความรู้ทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน การศึกษาในชั้นเรียน เริ่ม ตั้งแต่การศึกษาเบื้องต้นจนถึงการศึกษาผู้ใหญ่ นอกชั้นเรียน เป็นการจัดอบรม และการสนับสนุนการเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนที่ดีนั้นต้องเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ท้องถิ่น และประสบการณ์ตรงจากชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541; ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2549)

มิติที่ 2 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญคือ ภาครัฐต้องสนับสนุนให้การสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยต้องมีการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพตัวผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาด้านภาพลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างให้ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และเกิดความยั่งยืนทางมิติเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยสิ่งสำคัญคือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนควรนำความรู้ และประสบการณ์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างอัตลักษณ์และความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด และใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการผลิตและพัฒนาให้มีความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2549; วิลาวัณย์ มีอินตา, 2553) มิติที่ 3 การพัฒนาด้านสังคม เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม และสิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนจัดกิจกรรมและ โครงการที่กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินการพัฒนา รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ เน้นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (วิลาวัณย์ มีอินตา, 2553; วรณดี สุทธินรากร, 2556) และ มิติที่ 4 การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เป็นการมุ่งจัดการ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร อย่างรู้คุณค่าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมคือ การสนับสนุนทางด้านวิจัยชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการสร้างนโยบายและกฎหมายที่สนับสนุน เพื่อนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาเป็นส่วนสำคัญใน การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน กระบวนการเหล่านี้ต้องสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และมีการ ดำเนินการที่ครอบคลุมและเป็นระบบ เพื่อให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมสามารถคงอยู่และเป็น ประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559; ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2549; วรณดี สุทธินรากร, 2556)

ในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาใน 4 มิตินี้ สิ่งสำคัญประการแรก คือ การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ในชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนโดยการเสริมสร้าง แหล่งองค์ความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ โดยใช้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ

ชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานหลัก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมช่วยสร้างอัตลักษณ์และความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ถือเป็นการส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม รวมถึงช่วยสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อันนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานของ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2559) และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน ด้วยการสร้างแหล่งองค์ความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์โดยใช้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐาน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) เน้นหลักและการใช้องค์ความรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาตัวเองและชุมชน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

การสร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชนมีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงและความเชื่อมั่นในผู้บริโภค เพิ่มมูลค่าทางการตลาด ส่งเสริมการเกิดพันธมิตร และดึงดูดการลงทุน ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างคุณค่าในแบรนด์ (Brand Equity) ที่เน้นความรู้สึกที่ดี ความประทับใจ ความมั่นใจ และมูลค่าทางการตลาดที่เกิดขึ้นจากการมีแบรนด์ที่มีคุณค่า โดยการสร้างแบรนด์จากอัตลักษณ์ชุมชนถือเป็นการสร้างความเชื่อมโยงและความเชื่อมั่นในผู้บริโภค การนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนช่วยสร้างความรู้สึกรักและความจำที่ดีให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kaili, et al. (2018) ที่ว่า คุณค่าในแบรนด์ (Brand Equity) คือตราสินค้าที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกดีและความประทับใจ ส่งผลให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มในสายตาผู้บริโภค โดยการสร้างคุณค่าในแบรนด์นั้น เป็นเสมือนการสร้างภาพจำด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการหลังการขายที่ดีช่วยสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจในผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pinar (2016) และ Ray (2016) โดยแบรนด์ที่มีคุณค่าไม่เพียงแต่สร้างความประทับใจ แต่ยังเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ อีกทั้งการสร้างแบรนด์ถือเป็นการเพิ่มมูลค่าทางการตลาด แบรนด์ที่มีคุณค่าจะช่วยสร้างมูลค่าทางการตลาดที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Manuel, & Seung-Ho., 2018; Khuram, et al., 2018; Jonathan, et al., 2019) คุณค่าในแบรนด์นั้น ถือเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่ามหาศาลขององค์กร แบรนด์ที่มีคุณค่ายังช่วยส่งเสริมการสร้างพันธมิตรและง่ายต่อการเจรจาต่อรองทางการค้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Manuel, & Seung-Ho (2018) ที่กล่าวว่าหากมีแบรนด์ที่แข็งแกร่งช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนจากพันธมิตรทางการค้าได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังสามารถดึงดูดการลงทุนได้อีกด้วย โดยแบรนด์ที่มีคุณค่าเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนแต่มีความสำคัญต่อความต้องการลงทุนของนักลงทุนจากมูลค่าทางการตลาดของแบรนด์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jonathan, et al., (2019) การสร้างแบรนด์ที่มีความแข็งแกร่งทำให้นักลงทุนมองเห็นโอกาสและความคุ้มค่าในการลงทุนในชุมชน

การบูรณาการวัฒนธรรมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน โดยมีการสนับสนุนจากภาครัฐเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การสนับสนุนนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ชุมชนมีรายได้และเศรษฐกิจที่เข้มแข็งขึ้น แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งใน

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

ชุมชน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดียิ่งขึ้นอย่างยั่งยืน โดยมีการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การให้ชุมชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการและการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในชุมชน การสนับสนุนจากภาครัฐสามารถช่วยให้กระบวนการนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการสนับสนุนด้านการศึกษาและฝึกอบรมให้ชุมชนมีความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการจัดเวทีประชุมร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินโครงการ การสนับสนุนนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมและความรับผิดชอบในชุมชน และทำให้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาตรงกับความต้องการและความสนใจของชุมชนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2549) การบูรณาการวัฒนธรรมโดยเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต การสนับสนุนจากภาครัฐสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและการสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานอย่างยั่งยืน การสนับสนุนนี้ยังช่วยในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่าและสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมเพื่อเพิ่มคุณภาพและความน่าสนใจ การสนับสนุนนี้ยังสามารถขยายไปถึงการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและเสน่ห์ของผลิตภัณฑ์ในตลาด สอดคล้องกับแนวคิดของ วิลาวัณย์ มีอินตา (2553); วรณดี สุทธินรากร (2556)

การสนับสนุนทางการเงิน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบูรณาการวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เพราะช่วยเสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งสำคัญคือการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อมีการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติงานช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปตามความต้องการและบริบทของชุมชน การสนับสนุนทางการเงินจะช่วยให้ชุมชนมีทรัพยากรเพียงพอในการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2549) อย่างมีประสิทธิภาพ การผสมผสานการสนับสนุนทางการเงินเข้ากับการมีส่วนร่วมของชุมชนจะสร้างความเป็นเอกภาพ โดยการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแก้ไขปัญหาชุมชน การรวมพลังระหว่างชุมชนกับองค์กรภาครัฐและเอกชน ช่วยให้การดำเนินโครงการพัฒนาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน การประเมินผล และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจระหว่างชุมชนและรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ วิลาวัณย์ มีอินตา (2553)

การสนับสนุนด้านเครือข่ายโดยภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะช่วยสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนและเป็นที่ยู่อาศัยที่ดีของประชาชนในระยะยาว โดยการสนับสนุนด้านเครือข่ายถือเป็นส่วนช่วยในการสร้างความร่วมมือและสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับภาครัฐ อันนำไปสู่กระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

สิ่งสำคัญในการสร้างเครือข่ายคือการให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท และส่วนร่วมในการดำเนินงานมากที่สุดร่วมและการประเมินผลในกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนในการสร้างกลุ่มกิจกรรมในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดแนวทางการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ อันถือเป็นกลไก เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายควรเน้นไปที่เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับ เครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชน และเครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ (วิลาวัณย์ มีอินถา, 2553; วรรณดี สุทธิวราร, 2556)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ด้านวิชาการ แนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งสำคัญคือการดำเนินงานวิจัยควรเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่ได้วางแนวทางไว้ โดยการพัฒนาทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การวิเคราะห์นโยบายที่เกี่ยวข้อง การศึกษาการนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและการพัฒนาชุมชนในแง่ของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การสร้างพันธมิตรระหว่างภาครัฐและชุมชน การศึกษาเกี่ยวกับกลไกและโครงสร้างที่สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการสนับสนุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การประเมินผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์ผลของนโยบายและกิจกรรมที่รองรับการส่งเสริมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชน และการส่งเสริมความร่วมมือ การศึกษาว่ามีวิธีการใดที่ช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการสนับสนุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชน

ด้านหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐควรมีการบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างและสนับสนุนเครือข่ายร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งสามารถรวมแรงขับเคลื่อนและนโยบายร่วมกันเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกรมการพัฒนาชุมชน ทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรส่วนท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับชุมชนในการสร้างนโยบายและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของชุมชน โดยนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการบูรณาการนี้ ควรเน้นไปที่การออกนโยบายที่มีเอกภาพให้สามารถทำงานร่วมกัน และสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการพัฒนาต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของชุมชนแต่ละแห่ง และให้ความสำคัญ

วุฒิชัย ลิมอรุณทัตย์ ชีระวัฒน์ จันทิก วชิราภรณ์ จีระว่องวิทย์ ชีระ กุลสวัสดิ์ ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน ธัญพิชชา สามารถ และ สมคิด เพชรประเสริฐ

กับการสร้างนโยบายที่มีความยุติธรรมและเท่าเทียมในการช่วยส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในทุกภาคของประเทศ

ด้านหน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานเอกชนถือเป็นหน่วยงานที่มีความก้าวหน้าทั้งทางด้านองค์ความรู้และด้านทรัพยากรเป็นอย่างมาก การที่ผลักดันให้หน่วยงานเอกชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาชุมชนจึงถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก หน่วยงานภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เติบโตและยั่งยืน โดยเฉพาะในเรื่องของโครงการและกิจกรรมความสร้างสรรค์ การค้นหาแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน การสนับสนุนด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยี เนื่องจากเอกชนเป็นหน่วยงานที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย การได้รับการส่งเสริมในส่วนนี้ให้กับชุมชน จากภาคเอกชน จะส่งเสริมศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น การสร้างพันธมิตร เอกชนสามารถสร้างพันธมิตรกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เช่น ภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยวร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนได้ประโยชน์จากภูมิปัญญาวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรม*

ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: อรรถพล การพิมพ์.

คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก. (2559). *การส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”*.

กรุงเทพฯ: สำนักสนับสนุนขบวนองค์กรชุมชน และสำนักสื่อสารการพัฒนา, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และคณะ. (2561). ศักยภาพชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน.

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 8(2), 52-83.

วรรณดี สุทธิวรการ. (2556). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสรรค์สร้าง*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

วิลาวัณย์ มีอินถา. (2553). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์*. จุลนิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุธิดา แจ่มประจักษ์. (2560). กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วม: กรณีศึกษากลุ่มซอสพริก
ป่าพุ ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*,
5(47), 95-121.
- สำนักงาน กปร. (2546). *กษัตริย์นักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. สถาบันบัญญัติแห่งชาติ ราชกิจจานุเบกษา. วันที่ค้นข้อมูล
กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก [http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/52/
lawguide/law1/6.pdf](http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/52/lawguide/law1/6.pdf)
- Denzin, N. K. (1970). *Sociological Methods: A Sourcebook*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Jonathan, et al. (2019). Let the Logo Do the Talking: The Influence of Logo Descriptiveness on Brand
Equity. *Journal of Marketing Research*, 56(5), 862-878.
- Kaili, Y. et al. (2018). An investigation of B-to-B brand value: evidence from manufacturing SMEs in
Taiwan. *Journal of Business-to-Business Marketing*, 25(2), 119-136.
- Khuram, et al. (2018). Exploration of Global Brand Value Announcements and Market Reaction.
Administrative sciences, 8(49), 1-11.
- Manuel, P. T., & Seung-Ho. (2018). Citizen-Based Brand Equity: A Model and Experimental Evaluation.
Journal of Public Administration Research and Theory, 28(3), 321-338.
- Pinar, B. (2016). Effect of Brand Value Announcements on Stock Returns: Empirical Evidence from
Turkey. *Journal of Business Economics and Management*, 17(6), 1252-1269.
- Ray, R. (2016). Corporate Brand Value Shifting from Identity to Innovation Capability: from Coca-Cola to
Apple. *Journal of Technology Management & Innovation*, 11(3), 11-20.
- Sachs, J., Lafortune, G., Kroll, C., Fuller, G. & Woelm, F. (2022). *Sustainable Development Report 2022
From Crisis to Sustainable Development: the SDGs as Roadmap to 2030 and Beyond Includes
the SDG Index and Dashboards*. Cambridge University Press. United Kingdom. 493 pages.